

Ювілей

ПРОФЕСОР ГОЛОВАЦЬКИЙ АНДРІЙ СТЕПАНОВИЧ

(до 80-річчя від дня народження)

21 листопада 2016 року виповнилося 80 років від дня народження та 56 років трудової, лікарської, наукової, педагогічної та громадської діяльності завідувачу кафедри анатомії людини та гістології медичного факультету Ужгородського національного університету, доктору медичних наук, професору, заслуженому працівнику освіти України, академіку Української академії наук – Андрію Степановичу Головацькому.

Андрій Степанович народився 21 листопада 1936 року в селищі Брошнів-Осада Рожнятівського району на Станіславщині (Івано-Франківська область). Вже у ранньому дитинстві зіткнувся з реаліями Другої світової війни, бачив німецьку окупацію, двічі прогуркотів його рідним Прикарпаттям страшний фронт: у 1941-му – із заходу на схід, а в 1944-му – зі сходу на захід. Не менш

складними, тривожними та трагічними для десятків тисяч українців Західної України були післявоєнні роки, оскільки енкаведисти майже в кожному з них вбачали «буржуазного націоналіста і ворога». У сибірські тюрми і табори системи ГУЛАГу Радянського Союзу відправлялися численні ешелони зі цвітом нації. Не оминула така доля і родини Головацьких... Так, вже 14-літнім підлітком, у 1950 році, після закінчення 7-го класу Брошнівської середньої школи, зла доля закинула Андрія Степановича разом із батьками, як репресованих спецпереселенців, аж за неосяжні сибірські простори – спочатку в Хабаровський край, біля Комсомольська-на-Амурі, потім у Читту (Забайкалля). Рік не було можливості продовжувати навчання, але скрізь були добрі люди, які допомагали вижити і пристосуватися до нових

умов. Середню школу Андрій Головацький закінчив у 1954 році. Він мав велике бажання продовжити навчання, але спецпереселенці мали право навчатися тільки в «нестратегічних» інститутах...

Ще у шкільні роки під час канікул хлопцеві не раз доводилося виконувати важку фізичну роботу, працюючи малярем, шпукатуром, столяром. А щоби підтримати родину матеріально, змушений був також працювати вечорами на різних важких фізичних роботах.

В інститут вдалося вступити за другим разом. Вищу освіту Андрій Степанович здобув у Читинському медичному інституті, який закінчив у 1961 році. Справжнім захопленням для нього було авіамоделювання. Під час навчання студент Андрій успішно керував авіамоделним гуртком при обласному Будинку піонерів, що давало можливість підтримувати своє матеріальне становище. До речі, Андрій Степанович першим у Читинській області виготовив радіокеровану модель літака з розмахом крила в три метри і з успіхом виступав з нею на обласних авіамоделних змаганнях.

Тоді ж, 1961 року, після політичного «потепління», повернувся в рідні краї, а трохи пізніше була реабілітована і родина. Добрі люди та сім'я допомогли влаштуватися йому на роботу. Почав працювати лікарем, а потім головним лікарем Делятинського протитуберкульозного диспансеру в гірському Яремчанському районі Івано-Франківської області. На його плечі лягло не тільки лікування хворих, але й увесь організаційний тягар протитуберкульозної вакцинації населення. Слід зауважити, що під його керівництвом диспансер розбудувався, кількість ліжок зростає з 15 до 55.

Через рік роботи в Івано-Франківську Андрій Степанович зустрівся з своїм учителем із Чити – професором О.В. Сосуновим, який тепер тут, в Івано-Франківському медінституті, завідував кафедрою гістології. Ця зустріч визначила подальший шлях Андрія Головацького – у науку. Олексій Васильович запропонував йому тему кандидатської дисертації «Вивчення клініко-лабораторного значення біофізичного дослідження формених елементів периферійної крові у хворих на туберкульоз легень».

Наукова робота поглинала весь вільний час. У диспансері ним було впроваджено нові методи дослідження, зокрема метод цитолюмінесцентного аналізу клітин крові. З того часу Андрій Степанович часто виступає на наукових конференціях, публікує наукові статті. Результатами його досліджень зацікавилася багато наукових установ.

У 1966 році професор О.В. Сосунів запропонував Андрієві Степановичу вступити в очну аспірантуру на кафедру гістології Івано-Франківського медінституту. Без вагань ця пропозиція була прийнята. Йому вже було 30 років, підросла 4-річна доня Тетяна, а в листопаді

народився син Тарас. Дружина Ольга Леонідівна, яка працювала лікарем разом із Андрієм Степановичем, допомагала йому в науковій роботі і підтримала вибір чоловіка, – вона в житті і в науці є його надійною опорою. Настав новий етап життя і наукової роботи вже зрілого аспіранта. Весною 1969 року він подає дисертацію до офіційного захисту у Воронежський медичний інститут (Росія), де працював завідувачем кафедри фізіології професор Боєнко І.Д. – колега професора О.В. Сосунова, який також навчав Андрія Степановича в Читинському медінституті. Андрій Степанович ніколи не втрачав людської гідності і поваги до своїх учителів, був завжди поміркованим, виваженим і принциповим. Це підтверджує відомий факт, описаний професором Маляром В.А., якому Андрій Степанович під час навчання в аспірантурі викладав гістологію. Коли на Вченій раді медінституту лунали несправедливі обвинувачення на адресу його вчителя – Олексія Васильовича Сосунова, тільки один Андрій Степанович зумів виступити на його захист. З часом, відомий учений-морфолог вимушений був виїхати, а його учень потрапив у немилість тодішньої адміністрації інституту. Тому-то йому й «не знайшлося» місця викладача в Івано-Франківському медінституті.

Однак наукові таланти завжди цінують справжні вчені. Після закінчення аспірантури, у вересні 1969 року, за рекомендацією члена-кореспондента Академії наук України Корнія Товстюка, Андрія Степановича направляють на викладацьку роботу на кафедру біофізики в Ужгородський державний університет. У 1970 році він успішно захистив кандидатську дисертацію. В університеті він читає лекції, проводить практичні заняття, наукові дослідження з біофізики клітин і молекулярної біології, домагається впровадження в навчальний та науковий процес нових методик – цитоспектрофлуориметрії та застосування мікроелектродної техніки для реєстрації електричної активності нейронів. У цю роботу активно включаються не тільки молоді викладачі, але й студенти. Налагоджуються наукові контакти з Київським інститутом фізіології імені О.О. Богомольця та відомим Науково-дослідним інститутом біофізики в Пушино-на-Оці (Росія), а згодом – з Інститутом молекулярної біології Академії наук СРСР (Москва), в якому Андрій Степанович налагодив співпрацю з відомим у той час професором А.В. Зеленіним.

Так, у цікавій та плідній роботі пролетіло п'ять років. 1974 року йому присвоєно наукове звання доцента з курсу біофізики. Але в цей час кафедра біофізики закривається і А.С. Головацькому, як морфологу, пропонують посаду доцента на кафедрі анатомії людини. Довелося змінити напрямок педагогічної і наукової роботи, кілька років витратити на засвоєння нової спеціальності. Та він і далі продовжує наукові дослідження, гуртує навколо себе студентську молодь, захоплює її до наукової роботи.

Дух науки і пізнання не дає Андрієві Степановичу спокою, він постійно у наукових пошуках. 1980 року його обирають завідувачем кафедри анатомії людини медичного факультету Ужгородського державного університету. Розгорнулася робота з реконструкції кафедри, зміцнення її навчальної та наукової бази. Встановлюються нові наукові контакти, зокрема з кафедрою анатомії людини Першого Московського медичного інституту, яку очолював академік М.Р. Сапін, та кафедрою гістології Університету дружби народів (м. Москва), якою завідувала відома професор Н.О. Юріна. Саме ці контакти розширюють діапазон мислення молодого та енергійного науковця, поглиблюють його дослідницьку ерудицію. За їх рекомендацією він приступає до роботи над докторською дисертацією на тему «Системний аналіз морфофункціональних особливостей лімфатичних вузлів, лімфоцитів лімфи і крові в нормі та при антигенній дії», яку успішно захищає в 1989 році в Університеті дружби народів (м. Москва).

Наукові експерименти, нові методи дослідження, робота в бібліотеках, численні поїздки на конференції та симпозиуми, встановлення нових творчих контактів з ученими різних країн – звичайне наукове життя. Все це допомагало і допомагає в науковій роботі. Тісні контакти було встановлено з кафедрою нормальної анатомії Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (м. Київ), яку очолював довгі роки академік І.І. Бобрик, а тепер кафедрою завідує його учень – професор В.Г. Черкасов. Налагодились зв'язки з морфологами інших кафедр анатомії та гістології в Україні.

Так, у невтомній роботі минають роки. Та завжди на першому місці в нього сім'я, виховання дітей. Дочка Тетяна і син Тарас пішли стежками батька і мами – закінчили медичний факультет Ужгородського державного університету, стали на самостійний шлях. Вони є кандидатами медичних наук, доцентами. Старша онучка Тамара також закінчила медичний факультет Ужгородського національного університету і працює лікарем. Онук Назарій – юрист, а молодша онучка Роксолана – ще вчиться на стоматологічному факультеті Ужгородського національного університету. Велику радість приносить Андрієві Степановичу і його дружині Ользі Леонідівні правнучка Софійка та правнук Богданчик. Життя продовжується в дітях, онуках і правнуках.

Науково-педагогічні досягнення Андрія Степановича тісно пов'язані з розвитком кафедри і роботою колективу. Він створив відому наукову школу імуноморфологів. Під керівництвом професора А.С. Головацького колектив кафедри розробляє і виконує актуальну наукову тематику: досліджує структурну організацію лімфоїдних органів та судинного русла у процесі розвитку організму в умовах норми та патології, при дії на організм антигенів та фізичних факторів.

Андрій Степанович активно проводить підготовку науково-педагогічних кадрів. Під його

керівництвом успішно захистили кандидатські дисертації 12 здобувачів, у тому числі й 5 аспірантів. Зараз над кандидатськими дисертаціями працюють ще п'ять молодих викладачів та практичних лікарів, виконуються дві докторські дисертації. Активно залучається до наукової роботи студентська молодь.

Професор Андрій Степанович Головацький опублікував більше 230 наукових праць, є автором 3 патентів України, 14 раціоналізаторських пропозицій, видав 8 підручників та 12 навчально-методичних посібників. Зокрема, Андрій Степанович є автором унікального підручника «Анатомія людини» у трьох томах, який рекомендовано МОН і МОЗ України, як єдиний національний підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації. Вже вийшло 5 видань цього підручника, який користується великим попитом серед студентів України та викладачів. Андрій Степанович є співавтором третього тома підручника «Анатомія людини» за редакцією В.Г. Ковеншнікова, який рекомендовано Міністерством охорони здоров'я України для студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації. Цей же підручник видано і англійською мовою для студентів-медиків англійських факультетів.

Професор Головацький А.С. – співавтор навчального посібника «Анатомія людини у запитаннях і відповідях» у двох томах, який рекомендовано Міністерством охорони здоров'я України для студентів вищих медичних навчальних закладів III-IV рівня акредитації. Написав для студентів-медиків чотири методичні посібники: «Функціональна анатомія лімфатичної системи», «Функціональна анатомія проєкційних провідних шляхів центральної нервової системи і черепних нервів у схемах», «Функціональна анатомія з'єднань кісток у схемах», «Альбом-посібник з гістології» у двох частинах та методичні вказівки.

Професор А.С. Головацький 12 років був членом спеціалізованої вченої ради Д 58.601.01 при Тернопільському державному медичному університеті імені І.Я. Горбачевського, упродовж 3 років був членом спеціалізованої вченої ради Д 35.600.03 при Львівському національному медичному університеті імені Данила Галицького, де проходить захист кандидатських і докторських дисертацій з анатомії, патологічної анатомії та фізіології, а з березня 2015 року і по сьогодні є членом спеціалізованої вченої ради Д 20.601.02 при ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет» МОЗ України.

Багаторічна праця професора А.С. Головацького була неодноразово відзначена: за досягнення в науковій, педагогічній роботі 1996 року він обраний академіком Української академії наук; у 2005 році Андрію Головацькому Вчена рада Ужгородського національного університету присвоїла почесне звання «Заслужений професор Ужгородського національного університету», а 26 червня 2006 року Президент України присвоїв Анд-

рієві Степановичу почесне звання – «Заслужений працівник освіти України».

Студенти та колеги глибоко поважають професора А.С. Головацького за його високу професіональну ерудицію, майстерність педагога, наукові здобутки, за людяність. Варто відзначити, що Андрій Степанович є великим оптимістом, завжди усміхнений і бадьорий, ніколи не втрачає поміркованості й виваженості. Він багатий ідеями, науковими задумами, сповнений бажанням працювати якнайкраще на благо українського народу.

Андрій Степанович проводить велику громадську та виховну роботу, є головою редколегії фахового збірника наукових праць – «Науковий вісник Ужгородського університету, серія „Медицина» та членом редакційної ради фахових наукових журналів: «Вісник морфології» та «Клінічна анатомія та оперативна хірургія». Входить до складу президії Наукового товариства анатомів, гістологів, ембріологів і топографоанатомів України і є головою Закарпатського облас-

ного відділення цього товариства. Є постійним членом Української анатомічної номенклатурної комісії Міністерства охорони здоров'я України. Довгі роки очолював профспілки медичного факультету і був членом профкому профспілки Ужгородського національного університету.

Життєвий шлях професора Андрія Степановича Головацького, його прожиті роки характеризуються відданістю українському народові та своїй спеціальності, високим професіоналізмом, педагогічною майстерністю, багатством ідей, творчим характером роботи, пошуками нового у розв'язанні проблем, наполегливістю, умінням працювати зі студентами й колегами. Йому властива зразкова виконавча дисципліна і, чи не найголовніше, він, як анатом, закладає фундамент медичних знань у майбутніх лікарів, і виховує їх у дусі українського патріотизму.

Колеги, друзі, учні щиро вітають ювіляра, бажають йому доброго здоров'я, творчої наснаги, успіхів у науковій, педагогічній і громадській роботі!

Т.М. Бойчук, І.Ю. Олійник, О.В. Цигикало
та морфологи Всеукраїнського наукового товариства анатомів,
гістологів та топографоанатомів України

Buk. Med. Herald. – 2017. – Vol. 21, № 1 (81). – P. 257-260

Надійшла до редакції 10.02.2017 року